

lok, szalonok, kávéházak, vendégfogadók, kiskocsmák, fürdők, korzók és bordélyok tarkabarka közönségének tánccal, zenével, borral és bódító parfümmel fűszerezett bűnös és buja szórakozása, mulatozása, az élvezetek hajhászása és nemegyszer természetellenes tobzódása érdeklí. A pesti német többségű polgárság és a magyar diákság is szívesen járt át Budára, ahol a Tabán szélétől, a Rács és a Rudas-fürdőtől egészen le a Sáros- (ma Gellért-) fürdőig várták alkalmi vendégeiket az örömlányok. Volt ott szőke, barna és fekete, vékony, telt, „mellyes” vagy „fáros”, „szende szűz” vagy „ragadozó”. Vidámnak és könnyűnek tűnhetne ez a világ, ha nem tudnánk, hogy keserves ára van mindennek. A „futtatók” és a szegénység kényszerére vagy csak kalandból magukat pénzért felkínáló lányokra a fiatalság és kíváncsúság elvesztése után néhány szerencsés kivételével csak a megvetettség, a nyomor és a betegség vár.

Siklóssy bőven merít a kor társasági „pletykáiról” beszámoló naplóból és levelekből, így könyvéből, ha kíváncsiak vagyunk rá, megtudhatjuk, hogy mely klasszikus költőinknek vagy híres politikusunknak milyen „szerelmi szokásai” voltak, s hogy közülük kinek volt a legnagyobb a természete.

SZELKE LÁSZLÓ

(*Osiris Kiadó, Budapest, 2002, 4980 Ft, 520 oldal*)

Trianon

Zeidler Miklós 2001-ben megjelent nagyszerű könyve, *A revíziós gondolat* után örömmel vettük kezünkbe a könyvhétre megjelent *Trianon* című cikkgyűjteményt és dokumentumválogatást.

A trianoni békeszerződés a magyarság számára az ország feldarabolását, a határon túlra került kisebbségek különböző mértékű elnyomatását és a kollektív nemzeti öntudat megrendülését jelentette. A háború után a győztes szomszédok a birtokukba jutott hatalom teljességét kívánták megőrizni, Magyarország pedig a területi integritás visszaszerzésére törekedett. A két világháború között Trianon tisztán politikai ügy volt, és a történettudomány is tiltakozott ellene, hogy a nemzeti katasztrófát a magyar történelem integráns részeként tárgyalja. A II. világháború után Trianon tabu, bolygatása rendszerkritikus, tehát rendszerellenes tevékenység lett; a nemzeti érzés tudatos megélése bűnnek számított. Alig jelent meg a nyilvánosságban. Nemzetközi jogi és világpolitikai értelemben a múlt részévé vált. A rendszerváltás után a politika és a közgondolkodás ismét a maga illetékességébe vonta Trianont. Míg a nemzeti oldal méltó helyére kívánja állítani a tragédiát, a liberális oldal kizárólag a tudomány keretébe szeretné utalni a kérdést.

A határon kívül maradt magyarok egyre tanácstalanabban és növekvő keserűséggel szemlélik az anyaország szellemi és politikai megosztottságát. E problémák miatt Trianon nem találta meg helyét a történeti hagyományban, s továbbra is vitathatatlanul része a politikumnak. A tudományos szempontokon kívül ezekre a körülményekre is tekintettel volt Zeidler Miklós a válogatásnál.

132 szöveget választott ki, amelyek közzétételével azt a célt szolgálta – az előszó szerint –, hogy a történeti Magyarország felbomlásának és Trianon utóéletének gazdasági, politikai, társadalom- és művelődéstörténetét eredeti hangon szólaltassa és eredeti színekkel rajzolja meg.

A kiválasztott szövegeket három, egymással azonos terjedelmű, nagyobb csoportra osztotta. Az első rész a *Történeti források* címet kapta. 52 forrás szerepel itt. A történeti Magyarország felosztásához vezető folyamat meghatározó állomásait, az átmeneti területgyarapodásokat idézik fel törvények, szerződések, politikusok beszédei, írásai alapján. A második részben (*Politikai és közéleti emlékezet*) a közgondolkodást meghatározó vélemények jelennek meg a békeszerződés aláírásától az utolsó országgyűlési választásokig, a szélsőbaltól a szélsőjobb, magánlevelektől a határon túli magyarok megszólásáig, revíziós tervekig 56 külön szövegben. Bemutatja, hogy a Trianon-ellenes érzelmek egyneműsége mellett még lé-

nyegi kérdésekben is nagyon tagolt volt a közvélemény. A harmadik rész, a *Tudományos emlékezet* 24 szakirodalmi munkából áll. Hét közülük a két világháború között született, különböző politikai nézetű és iskolákhoz tartozó tudósok tollából, a Trianon-kérdéskör politikai, gazdasági, történeti, jogi, kisebbségi és külpolitikai vonatkozásairól, többek között Szekfű Gyula, Gratz Gusztáv, Bibó István írásai találhatók meg itt. Kilencc írás diplomáciatörténetből és a revíziós külpolitikáról ad áttekintést, többek között Romsics Ignác, Ormos Mária, Diószegi István, Pritz Pál révén. Nyolc írás pedig Trianon utóéletével foglalkozik a közgondolkodásban, a tudományban és az irodalomban, például Glatz Ferenc, Romsics Ignác, Ablonczy Balázs, Zeidler Miklós tollából.

A kötet végén bőséges bibliográfia található, ahol a szerkesztő válogatást ad a mérvadó források, forráskiadványok, bibliográfiák, tanulmányok, visszaemlékezések hosszú sorából.

Olyan művet tart kezében az olvasó, amelynek minden magyar iskola, könyvtár, otthon könyvespolcán ott kell lennie. Amelyet gyakran forgatnak majd idősek, fiatalok és gyermekek. És ne legyen akadály a magas ár, hogy mindenki megvásárolhassa. Köszönjük és köszöntjük polcainkon ezt a művet.

BARACSI ERZSÉBET

(*Szerkesztette Zeidler Miklós, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, 931 oldal, 7980 Ft*)